

Лекція № 1. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЇ

ПЛАН

1. **Поняття корупції та її види.**
2. **Основні ознаки корупції.**
3. **Історичні витоки корупції.**
4. **Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства.**
5. **Корупційні правопорушення: поняття та характеристика.**
6. **Правопорушення, пов'язані з корупцією: поняття та характеристика.**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Запобігання корупції [Текст] : підручник / К. А. Автухов [та ін.] ; за ред. Б. М. Головкина ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2019. - 296 с.
- Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Конвенція, ООН, від 31.10.2003р.
- Головкін Б. М. Механізм запобігання корупції / Б. М. Головкін // Часопис Київського університету права. – 2018. – № 4. – С. 254–260.
- Сметаніна Н. В. Злочини корупційної спрямованості як прояв і відображення злочинності у сучасному суспільстві: окремі питання запобігання та протидії / Н. В. Сметаніна // Взаємодія державних органів і громадськості у запобіганні та протидії корупції : матеріали наук.-практ. семінару, 24 квіт. 2014 р. – Харків, 2014. – С. 90–93.
- Сметаніна Н. В. Добросесність як одна із вимог реформування судової влади / Н. В. Сметаніна, Л. С. Петрівна // Право і суспільство. – 2018. – № 6, ч. 2. – С. 182–186.

Антикорупційне законодавство

Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ

Закон України “Про запобігання корупції” (14.10.2014) стаття 1 визначає

корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Поняття корупції

Проблема корупції в приватному секторі враховується також у визначенні, що подається Міждисциплінарною групою з корупції Ради Європи: «Корупція – це хабарництво та будь-яка інша винагорода особі, якій доручено виконання певних обов'язків у державному або приватному секторі, що веде до порушень зобов'язань, покладених на неї за статусом державної посадової особи, приватного співробітника, незалежного агента, або іншого роду відносин з метою отримати будь-які незаконні вигоди для себе та інших».

Поняття корупції

український вчений-політолог Є. Невмержицький:
«Це соціально небезпечне явище, змістом якого є система негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища, всупереч інтересам суспільства та держави»

Поняття корупції

- Загалом є різні розуміння поняття корупції, утім завжди — це несправедливий розподіл державних ресурсів під впливом приватних інтересів. І йдеться тут не лише про кошти. Це можуть бути послуги, товари, будь-які можливості.

Поняття корупції

- Корупція є не лише в державному, а й приватному секторі. Наприклад, великий бізнес може бути залучений у великі корупційні схеми, впливати на вигідні рішення завдяки хабарям чи відкатам.

Поняття корупції

- Насправді корупція стосується кожного, навіть якщо вам так не здається. Ви можете отримувати менш якісні послуги та продукти від держави саме через корупцію. Може, у вас було відчуття, що ви ходите дорогою, яку ніби рік тому відремонтували, а вона вже зіпсувалася? Таке могло статися саме через корупційну схему.

Україна в Індексі сприйняття корупції-2020

- За останній рік показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) виросли на 3 бали. Із 33 балами зі 100 можливих ми отримали 117 місце зі 180 країн у списку CPI. Поруч із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд), Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія — всі ці країни так само у CPI-2020 набрали по 33 бали.

Україна в Індексі сприйняття корупції-2020

- 3-поміж сусідів найближча до України Молдова — 34 бали та 115 місце (+2 бали). Так само покращили свої показники у порівнянні з минулим роком європейські автократії Білорусь (47 балів, 63 місце) та Росія (30 балів, 129 місце). Остання залишається єдиною країною, яку з-поміж сусідок, випереджає Україна. Не змінили за рік свої показники Угорщина та Румунія — обидві країни набрали по 44 бали та посідають 69 місце. Водночас торішні лідерки CPI серед сусідів втратили свої бали: Словаччина — 1 бал, Польща — 2 бали.

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- У сфері вищої освіти з корупцією в тому чи іншому вигляді стикалися 61,8% респондентів, які контактували з нею протягом останніх 12 місяців. Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на опитування КМІС, проведене влітку 2018 року на замовлення USAID.

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- У сфері отримання різних дозволів в органах влади мають досвід корупції 56,7% респондентів, у сервісних центрах МВС - 54,3%, в отриманні медичних послуг - 53,2%, у судовій системі - 52,1%, у влаштуванні на роботу до державних установ - 51,3%, у національній поліції - 51,3%.

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- Майже половина населення – 44% – оцінює корупцію як найбільш серйозну проблему в Україні, ще 36% вважають її досить серйозною. Лише 2% населення певні, що проблема корупції надумана, а 12% не вважають її серйозною.

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- На думку населення, найбільш корумпованими установами є суд (52% опитаних вказали, що тут корупція дуже поширена), Верховна Рада (51% відповідних оцінок), Прокуратура (45%), Уряд (43%), митниця (39%), медичні установи (39%). Водночас скоріше як корумповані оцінюється переважна більшість організацій та установ, перевага позитивних оцінок над негативними має місце лише у Церкві (+32%), громадських організацій (+11%) та ЗМІ (+1%). Найгіршим же цей баланс є у Верховної Ради (-75%), судів (-73%), медичних установ (-71%), тоді як найменш корумпованими вважають Церкву, громадські організації та ЗМІ.

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- Ставлення до хабарів у населення неоднозначне. Зокрема, лише 49% населення оцінили хабарі як неприпустиме явище, тоді як 44% знаходять для них часткове або цілковите виправдання: як «негативне явище, але в деяких випадках може бути виправдане» (35%) або навіть як «нормальний спосіб швидкого і ефективного вирішення проблем» (9%).

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- Щодо перспектив подолання корупції в нашій країні думки громадян розділилися: 30% вважають, що це реально, 39% – що ні, і ще 31% не змогли дати певної відповіді.

Українці назвали найбільш корупційні сфери

- Найбільш ефективними заходами боротьби з корупцією, на думку респондентів, є посилення кримінального покарання за корупцію (середній бал 3,5 за 5-бальною шкалою), робота спеціалізованих антикорупційних органів (середній бал 3,2), введення юридичної експертизи всіх нормативних актів (середній бал 3,1). Натомість найменш ефективними респонденти вважають здійснення атестації державних службовців (середній бал 2,4), підвищення заробітної платні державним службовцям (середній бал 2,6), люстрацію державних органів (середній бал 2,9).

Історичні витoki корупції

- Перша згадка про корупцію як негативну форму здійснення державної служби міститься в найстарішому з відомих людству історичних пам'яток державності: архіві стародавнього Вавилону, що датується другою половиною XXIV ст. до н.е. В епоху шумерів і семітів Цар Лагаша (древнього міста-держави в Шумері на території сучасного Іраку) Урукагіна реформував державне управління з метою припинення зловживань чиновників і суддів, а також зменшення здирництва незаконних винагород храмового персоналу з боку царської адміністрації, зменшення та впорядкування платежів за обряди

Історичні витoki корупції

давньогрецькі філософи Платон і Арістотель у своїх роботах неодноразово згадували про руйнівний вплив зловживання владою та хабарництва на економіку, політичне і духовне життя суспільства. Арістотель у роботі «Політика» виділяв корупцію як найважливіший фактор, здатний привести державу якщо не до загибелі, то до виродження.

Історичні витoki корупції

У римському праві "corruptere" означало ламати, псувати, пошкоджувати, фальсифікувати показання, а також підкуп судді (претора)

Історичні витoki корупції

Указом від 24 грудня 1724 р. «Про заборону хабарів і обіцянок і про покарання за оне» Петро Великий перший розділив (а в деяких випадках карав їх нарівні) тих, хто дає хабар (лиходателєй), і тих, хто його отримує (лихоїмцев).

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

Сметаніна Н. В. Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства / Н. В. Сметаніна // Право і суспільство. – 2017. – № 4, ч. 2. – С. 162–165.

<http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12896>

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- Суспільна небезпека корупції у соціальному аспекті полягає в тому, що вона призводить до гальмування соціально-економічних реформ; збільшує соціальну напругу в суспільстві; істотно знижує рівень соціального захисту; формує протиправний спосіб життя та ін.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- Політичні наслідки корупції проявляються у зміні сутності політичної влади; породженні відчуження влади від народу; дестабілізації політичної ситуації; підпорядкуванні державної влади приватним та корпоративним інтересам, у тому числі інтересам корумпованих угруповань і кланів та ін.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- Економічні наслідки корупції полягають у підриві економічної системи держави; дискредитації економічних реформ; криміналізації та тінізації економіки; перешкоджанні розвитку ринкових відносин; монополізації економіки та ін.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- Морально-психологічні наслідки корупції деморалізують суспільство; поширюють у суспільстві кримінальну психологію; породжують відчуття безсилля у громадян.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- У правовому аспекті корупційні злочини дискредитують право як універсальний регулятор правових відносин, перетворюючи його на засіб задоволення приватних та корпоративних інтересів.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- Корупція негативно впливає і на формування міжнародного іміджу України; зменшує зовнішнє інвестування; унеможлиблює отримання кредитів.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- До головних непрямих економічних наслідків корупції О. Ю. Бусол відносить: неефективне витрачання державних коштів і ресурсів; неефективність корупційних фінансових потоків; нерівність при оподаткуванні; неправильний розподіл ресурсів та талановитих працівників; зміни у структурі державних статей видатків; зниження державних доходів від основних товарів та послуг; зниження активності інноваційного мислення; розширення тіньового ринку; додаткові перешкоди для експортерів із менш корумпованих держав на ринках корумпованих держав-імпортерів; банкрутство приватних підприємців; уповільнення економічного зростання.

Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства

- У статтях 66 – 68 ЗУ «Про запобігання корупції» до наслідків корупційних правопорушень віднесено: 1) збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення; 2) порушення прав із завданням моральної та/або майнової шкоди, збитків фізичних та юридичних осіб; 3) укладення незаконного правочину; 4) видання (прийняття) незаконних нормативно-правових актів.

Корупційні правопорушення: поняття та характеристика

- корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність

Правопорушення, пов'язані з корупцією

- правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність

Корупційні кримінальні правопорушення

- Стаття 45. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (Кримінальний кодекс України)

Корупційні кримінальні правопорушення

- Примітка. Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення,
- передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем,
- *{Стаття 45 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 1698-VII від 14.10.2014, № 198-VIII від 12.02.2015; в редакції Закону № 2617-VIII від 22.11.2018; із змінами, внесеними згідно із Законом № 140-IX від 02.10.2019, № 524-IX від 04.03.2020}*

Корупційні кримінальні правопорушення

- а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3-369, 369-2, 369-3 цього Кодексу.

Дякую за увагу!